

EMPLAÇAMENT DE LA PRIMITIVA CATEDRAL DE TARRAGONA

Salvador Ramon

La catedral fantasma

El motiu de la present comunicació és donar a conèixer un important document trobat en preparar l'edició de l'“Índex Vell” de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona. L'“Índex Vell” és l'inventari dels documents que es guardaven a l'arxiu episcopal, fet l'any 1625 per manament de l'arquebisbe Joan de Hoces, el qual porta un petit regest de cada document. El referit arxiu va desaparèixer quasi totalment en la voladura del Palau de l'Arquebisbe la nit del 18 d'agost de 1813 durant la retirada de l'exèrcit francès.

Per la importància del tema, com és la situació de l'antiga Seu de Tarragona, crec que val la pena procurar la difusió d'aquest document per a futurs estudis sobre aquesta incògnita de la nostra història, que ha preocupat tots els historiadors tarragonins i cadascun d'ells ha intentat situar-la basant-se en els testimonis que ha tingut a mà.

Mn. Sanç Capdevila, en la seva obra pòstuma *La Seu de Tarragona*, fa una acurada exposició de les opinions que corrien i aborda la qüestió d'aquesta manera: “Dels documents existents en segueixen els problemes següents: la basílica episcopal, on creixien arbres, segons el testimoni d'Olderic Vidal, era l'antiga basílica visigòtica o una nova església bastida o començada pel bisbe de Vic ? Sant Oleguer va restaurar aquelles emboscades runes de la vella església o bé en bastí una altra de nova .

Per a resoldre aquestes qüestions, la història, avui, no té altres notícies sinó que l'any 1128 sant Oleguer va cedir l'església de Sant Salvador del Corral al bisbe de Vic; que aquell mateix any existia l'església de sant Frutuós a la qual pertanyien certs drets sobre la vila de Reus, segons posterior declaració del príncep Robert; i que l'any 1131 el papa Innocenti II, amb la butlla dirigida als sufraganis de Tarragona, els mana que contribueixin a la reedificació de l'església metropolitana... Altra butlla d'Atanasi IV, calendada a 25 de març de 1154, ens assabenta que a Tarragona hi havia cinc temples: el de Santa Tecla, el de Sant Miquel del Pla, el de Sant Salvador del Corral, el de

Sant Fructuós i el de Santa Maria del Miracle; i finalment, de la institució de la canònica de la nostra ciutat, consta que l'arquebisbe Bernat Tord, el 30 d'octubre de 1154, cedí als canonges la fortalesa que estava edificant, juntament amb la capella de Santa Maria annexa, en la qual capella podrien celebrar ordinàriament els oficis litúrgics, però els dies festius havien de celebrar-los a l'església major de Santa Tecla, on havien de tenir lloc també els concilis i les consagracions dels bisbes... De tots aquests documents, però, únicament resulta clar que l'any 1154 hi havia a Tarragona un temple catedralici dedicat a santa Tecla, el qual alguns historiadors creuen que fou l'actual església de Santa Tecla la Vella, mentre altres opinen que és la mateixa catedral dels nostres temps, iniciada per sant Oleguer. Emperò, ni una opinió ni l'altre creiem històricament probables; a més, que la primera és inversemblant, atesa la reduïda capacitat de la fàbrica per a les grans funcions litúrgiques, i encara és desmentida per l'arqueologia...; i la segona és contradita per la part documental que ens resta del procés de construcció de l'esmentada catedral tarragonina. Per consegüent sembla que l'església deteriorada, de la qual ens parla Olderic Vidal, no és la de Santa Tecla la Vella ni la Seu actual, sinó una antiga catedral de la qual desconeixem l'origen i el lloc d'emplaçament."¹. Fins aquí exposa Mn. Sanç.

Mn. Joan Serra Vilaró, l'eminent arqueòleg que va excavar la basílica de sant Fructuós i el fòrum romà de Tarragona, en excavar el pati de la secretaria de la catedral l'any 1933, amb les exploracions fetes al jardí de Santa Tecla cregué haver trobat la situació de l'antiga catedral. Entusiasmada amb la troballa, emprengué una acurada investigació sobre la documentació existent, la qual, ajudada amb les notes que havia recollit Mn. Sanç Capdevila en les seves recerques documentals, va culminar la publicació del llibre *Santa Tecla la Vieja la primitiva Catedral de Tarragona*, obra escrita en català i que, traduïda al castellà pel Dr. José Sánchez Real va obtenir el cinquè premi "Cronista Josep Mª Pujol".

En aquesta obra, Mn. Serra Vilaró exposa les conclusions que ha tret tant de les excavacions com de la documentació, que en resum són aquestes: En els primers segles del cristianisme, després de les persecucions, fou utilitzada pel culte una gran construcció romana situada al capdamunt de la ciutat. Aquest edifici, les parets del qual formen part del pati de la secretaria, arribava fins a les parets de l'actual capella de santa Tecla la Vella.

Durant la dominació mahometana fou convertida en mesquita, de la qual ens resta el mihrab.

1. CAPDEVILA, Sanç. *La Seu de Tarragona* Barcelona 1935 pàg 4 i ss.

Reconquerida Tarragona, aquesta mesquita fou altra volta consagrada com a catedral i com a tal durà tres segles. Si hé era prou gran per a les solemnitats litúrgiques, la metròpoli tarragonina exigia un monument més digne i fou construït l'actual temple catedralici, dedicat també a santa Tecla, per la qual cosa l'antic temple prengué el nom de Santa Tecla la Vella, quan a mitjans del segle XIII ja estava perfilada la nova edificació.

Com que l'antiga seu guardava les restes i la memòria de les generacions pretèrites, que tant estimen els pobles, a mitjans del segle XIII es féu una gran restauració canviant la coberta, possiblement de fusta, amb voltes de pedra, fet del qualés testimoni la inscripció de la lauda de Ramon de Milà.

L'arquebisbe Olivella hi féu esculpir una artística portada, i junt a la paret oriental construï una capella dedicada a sant Bartomeu, on posà el seu sepulcre, el qual donava, per una part, a l'església antiga; també hi creà capellanies i fundacions a fi que les solemnitats del culte no s'extingissin quan la canònica es traslladés a la nova catedral.

L'arquebisbe Joan d'Aragó va creure que era una inconveniència la conservació de dues grans basíliques en una ciutat tan petita com era en aquell temps Tarragona, i una volta consagrada la nova catedral hem d'atribuir-li l'enderrocament de l'antiga seu, excepció feta de la capella de Sant Bartomeu, sepulcre de l'arquebisbe Bernat Olivella, a la qual passà el nom que tenia l'antic temple, amb l'adjectiu de "Vella" pel qual avui és coneguda².

Lluny de mi criticar la capacitat intel·lectual de Mn. Serra Vilaró i la importància dels seus estudis, ja que, ultra la gran i íntima amistat que amb ell m'unia, sobretot en els darrers anys de la seva vida, l'he venerat sempre com un gran mestre que va completar la meva formació. Moltes vegades en les nostres converses, quasi diàries, li havia exposat els meus dubtes i les meves discrepàncies a les seves opinions i la seva resposta fou sempre: "Estudia i escriu i després discutirem, perquè discutir sense escriure és perdre el temps." Crec que ara sóc fidel al seu consell; per tant, abans de tirar endavant, s'han d'aclarir alguns punts d'aquestes conclusions, que alguns documents contradiuen.

La capella de Santa Tecla la Vella i el cementiri dels canonges

Un document que no encaixa amb les conclusions de Mn. Serra Vilaró és la fundació de quatre capellanies, feta el 6 de les nones de maig de 1286

2. SERRA VILARÓ, Joan. *Santa Tecla la Vieja* Tarragona 1960 pàg 375 i ss.

(26-IV-1286) per l'arquebisbe Bernat Olivella, que entre altres coses diu: "Volumus denique et mandamus quod corpus nostrum sepeliatur in capella Sancte Teclae que dicitur vetus et ibi predicti capellani teneantur continue celebrare et absolvere nos super monumentum nostrum, et intrare in cimiterium canonicorum singulis diebus et absolvere et orare pro ibi sepultis et pro omnibus fidelibus mortuis sive vivis. Teneantur etiam officium de ffunctorum vesperarum scilicet et matutinarum in predicta Capella diebus et horis celebrare quibus est in maiori ecclesia consuetum. In omnibus aliis divinis officiis diurnis pariter et nocturnis teneantur in maiori ecclesia interesse"³.

L'arquebisbe Bernat Olivella vol que el seu cos sigui enterrat a la capella "Sancte Teclae que dicitur vetus", no diu a l'església i, allí, a la capella, els capellans "teneantur continue celebrare et absolvere nos super monumentum nostrum" sobre la nostra tomba, que és en aquesta capella dita de santa Tecla la Vella. Després parla de les altres obligacions que tenien fora de la capella "in omnibus aliis divinis officiis diurnis pariter et nocturnis teneantur in maiori ecclesia interesse". Per tant, en temps de l'arquebisbe Olivella hi havia una capella, que ja en deien Santa Tecla la Vella, i una església major innominada.

Si l'església major era l'antiga catedral, la teoria de Mn. Serra es contradia, perquè la capella fóra de Sant Bartomeu i no de Santa Tecla la Vella, ja que aquesta, segons ell, era com s'anomenava la catedral. Llavors, quina era l'església major? Si l'església major era l'actual catedral, ja s'hi celebrava el culte; per tant, no es veu el motiu per a suposar que les voltes i la façana que es feren en aquests temps es fessin a l'antiga catedral.

És significatiu, sigui en l'acta de fundació de les capellanies, sigui en el seu testament, que cada cop que anomena Santa Tecla la Vella, digui "capella" i no "ecclesia". "... mandamus quod corpus meum sepeliatur in capella sancte Teclae que dicitur vetus"⁴; "Teneantur ... in praedicta capella diebus et horis celebrare quibus in maiori ecclesia consuetum"⁵; i en el seu testament: "Quantum ad capellanas, quas olim ... statuimus facere in capella Sanctae Teclae quae dicitur vetus in cimiterium Sedis Tarrachonae ... mandamus dari capellae Sanctae Teclae praedictae breviaros nostros ... (4 kalendas novembris 1287)"⁶. La que certament no s'anomena en cap document és la capella de sant Bartomeu, construïda, segons Mn. Serra Vilaró, per l'arquebisbe Olivella.

Parla també d'un cementiri propi dels canonges "predicti capellani tenean-

3. Llibre de Vilaseca. Manuscrit de l'Arxiu Capitular de Tarragona. fol 4.

4. Llibre de Vilaseca. fol 4.

5. Llibre de Vilaseca. fol 4.

6. VILLANUEVA, Jaime. *Viaje Literario a las Iglesias de España* Tomo XIX Madrid 1851 Documento XVII pàg 263.

tur ... intrare in cimiterium canonicorum singulis diebus et absolvere et orare pro omnibus ibi sepultis ...”⁷, el qual era un lloc diferent del cementiri general o de la seu, com l’anomena en situar la capella, “In cimiterio sedis”⁸. Al cementiri dels canonges *s’hi d’entrar*, expressió que vol dir un lloc clos amb una porta per a entrar; si es tractés d’una porció del cementiri destinada a sepultura dels canonges sense cap tanca que el separés, diria *anar al* cementiri dels canonges. L’únic lloc tancat per parets, en una de les quals es veuen les restes d’una gran portalada, era el recinte situat al costat de ponent de la capella de Santa Tecla la Vella, que antigament s’allargava fins a la paret de la secretaria del Capítol, lloc on Mn. Serra Vilaró va creure que estava situada la primitiva seu. El gran nombre de laudes que s’hi van trobar, totes de canonges, amb les dels primers escarpellades als murs de les parets romanes i les altres fetes servir de carreus de les parets de l’actual sala capitular, que fou edificada a la part sud d’aquest recinte, ens indica que era el lloc destinat a sepultura dels canonges.

El fet que la capella de Santa Tecla la Vella conservi la cornisa superior a la paret nord-oest demostra que no podia de cap manera recolzar-se a la primitiva catedral, la qual forçosament havia de ser més alta que la capella.

Els carreus sortints que resten a l’exterior de la sepultura de l’arquebisbe Bernat Olivella fan pensar en una construcció més baixa, a la qual estava unida la capella; tal volta un corredor porticat que voltava el recinte del cementiri canonical.

L’armari de la Santa Espina i la situació del cor a l’absis

Uns altres dels arguments contra les opinions de Mn. Serra són la situació de l’armari de la Santa Espina i el sepulcre de l’arquebisbe Roderic Tello.

El llibre, conegut per l’“Índex Vell” de l’Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, ens parla d’una assignació feta el 8 de febrer de 1303 per l’arquebisbe Roderic Tello per a la institució de dues comensalies a l’altar de sant Agustí de la seu i de tres aniversaris. El document diu: “los 10 sous que restan servescan per reparar la imatge o pintura del altar de la Spina de Xpto”⁹.

Un altre document ressenyat a continuació de l’anterior diu així: “(Roderic Tello) dexa son cors davant lo altar de santa Tecla en la paret a on està reservada la santa Spina y vol que en lo chor sia fet altra tùmulo aon sia trasladat

7. Llibre de Vilaseca. Manuscrit de l’Arxiu Capitular de Tarragona fol. 4.

8. VILLANUEVA, Jaime. *Viaje Literario a las Iglesias de España* Tomo XIX Madrid 1851 Documento XVII pàg 263.

9. “Índex Vell”. Manuscrit de l’Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona núm. 20 fol. 592 v.

lo cors del beatíssim sant Ciprià en altre temps arquebisbe, y que sil chor se mudava també se mudés dita sepultura, fet el 8 de setembre de 1303¹⁰.

Mn. Serra Vilaró aprofita el document per a provar que les disposicions de l'arquebisbe Roderic Tello es referien a l'antiga Catedral, ja que a la nova, segons ell, no hi ha hagut mai el cor situat al presbiteri, ni cap altar dedicat a la Santa Espina. Es basa en el testimoni de la visita pastoral de l'any 1449; diu així, textualment: "Según la descripción más antigua que se posee de la seo actual (la visita pastoral de 1449) la santa Espina no estaba en un altar sino en una hornacina cerrada con puertas como si fuera un armario y que estaba en el presbiterio, lo que indica que este arzobispo (Tello) al hacer las disposiciones citadas se referia a la antigua basílica de santa Tecla la Vieja"¹¹.

Del primer document citat, a Poblet se'n guardava una còpia, avui a l'Arxiu Nacional de Madrid i de la qual tenim una fotocòpia que diu: "... i els 20 sous que restan els rebin els comensals qui els faran servir per reparar i restaurar aquelles imatges i pintures que foren fetes ad honorem de l'Espina de la corona del Senyor, que està davant l'altar de santa Tecla"¹².

La diferència que hi ha entre l'extracte i el document, còpia de l'original, és que la Santa Espina no estava guardada en un altar, com diu l'extracte, sinó en un lloc adornat amb pintures i imatges situat enfront de l'altar de Santa Tecla, que tant a la seu nova com a la vella era l'altar major.

Si ens referim a la visita pastoral feta l'any 1449 pel bisbe Gonçal, per encàrrec de l'arquebisbe Pere d'Urrea, trobem que aquell, en visitar el presbiteri, va preguntar a Bernat Piquer, monjo major, per les llànties que hi havia; el monjo li respongué que al presbiteri solament hi havia un salomó (*rotulus*) amb vuit llànties, davant l'armari on es guardava la Santa Espina) i un altre davant l'armari on es guardava el Braç de santa Tecla¹³.

Actualment, en tot l'àmbit del presbiteri no hi ha altre armari fora del situat damunt el sepulcre de Joan d'Aragó, on es guardava el sant Braç.

Quan, l'any 1976, arranjàrem l'absis situat darrere el retaule major, es va treure l'arrebossat de les parets i, al costat de la fornícula, on actualment hi ha la sepultura de sant Ciprià, aparegué una excavació d'uniques dimensions de 0'90 x 0'45 m. a 1'77 m. sobre el paviment, tapada amb pedres irregulars que, una vegada tretes, deixaren al descobert una excavació feta trencant barrejant els carreus de la paret, i d'una fondària decreixent d'uns 35 cm. en la part més alta i de 15 cm. en la part més baixa, i on recollírem uns petits fragments d'ossos humans.

10. "Índex Vell" núm. 20 fol. 592 v.

11. SERRA VILARÓ, Joan. *Santa Tecla la Vieja* Tarragona 1960 pàg 133.

12. Fotocòpia del document de Poblet avui en el Archivo Histórico Nacional.

13. "Visita Pastoral 1449". Manuscrit de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona, fol. 2.

L'actual sepulcre de sant Ciprià, situat a 2'20 m. del paviment, fou construït per Maurici Muntanya l'any 1460; és d'alabastre i està col·locat dins una fornícula d'unes dimensions similars a l'excavació que hem referit, incloent-hi el marc que l'envolta.

De primer antuvi vàrem creure que la fornícula aparedada era l'antic armari de la Santa Espina, però, en destapar-la, la seva profunditat irregular i l'escarpellament poc acurat, junt amb el fet de trobar-hi restes d'ossos, ens féu pensar que potser fou el primitiu túmul de sant Ciprià, ja que resultava impossible que fos el primitiu sepulcre de l'arquebisbe Tello, puix l'excavació és insuficient per a contenir un cos humà.

Endemés, en els comptes de la reconstrucció de l'actual sepultura de sant Ciprià hi ha el següent concepte: "item he pagat 10 sous e 6 diners a un jove picapedrer per foredar e trencar la paret on sta la osa del dit s. Ciprià"¹⁴. Diu "foredar e trencar" la paret on estan els ossos, és a dir, obrir la sepultura feta a la paret i tapada per una llosa, segurament amb l'epitafi que fou reproduït en l'actual urna d'alabastre.

La nostra opinió és que l'armari de la Santa Espina, del qual parlen els documents de Tello i la visita pastoral de 1449, era a l'absis on avui hi ha el sepulcre de sant Ciprià, ja que, com hem dit, en tot l'àmbit del presbiteri no hi ha altra excavació que aquella per a servir d'armari, i que, en guardar la relíquia al tecasi, fou aprofitat, arrançant-lo, per a posar-hi les restes de sant Ciprià que estaven col·locades en la mateixa paret dins l'excavació abans mencionada.

En treure el revocat de les parets de l'absis, aparegueren unes excavacions a distàncies regulars, que encara es poden veure, tapada cada una amb una pedra rectangular de 40 x 25 cm. i distanciades una de l'altra 85 cm., a 45 cm. damunt el paviment actual, tot voltant l'absis. El paviment del voltant de la paret és diferent en una amplada de 60 cm. Tal volta aquestes excavacions servien per a aguantar els suports del cadiram de l'antic cor, puix sí allí hi havia la sepultura de sant Ciprià, també hi havia el cor, ja que el document diu: "... vol que en lo chor sia fet altre túmulo aont sia trasladat lo cors del beatíssim sant Ciprià quondam archebisbe ..." ¹⁵.

Crec prou provat que en temps de l'arquebisbe Olivella (1272-1287) ja se celebrava el culte a la nova catedral; per tant, la primitiva sepultura de l'arquebisbe Tello estava situada entre la paret de l'absis i l'altar major enfront de les dues cavitats esmentades, segons era la seva voluntat; "... dexa son cors devant lo altar de santa Tecla en la paret aon està reservada la santa Spina"¹⁶, tapada per una llosa amb la seva figura esculpida. Quan es féu el

14. "Libre de l'Obre 1400-1500". Manuscrit de l'Arxiu Capitular de Tarragona.

15. "Index Vell". Manuscrit de l'Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona núm. 20 fol. 592 v.

16. "Index Vell" núm. 20 fol. 492.

nou cor, que fou entre els anys 1317 i 1327, com es pot deduir pels escuts que adornen les parets foranes, el cadàver de l'arquebisbe Tello hi fou traslladat com era la seva voluntat "que sil chor se mudava també se mudés dita sepultura"¹⁷. Efectivament, l'any 1957, amb motiu d'enllosar-se el cor, el 27 de febrer del dit any, Mn. Serra Vilaró va poder explorar la tomba. Sota la gran llosa esculpida, que probablement cobria ja la seva primera tomba, va trobar un petit ossari de 90 x 50 cm. i 45 de profunditat, amb els ossos barrejats amb restes dels ropatges pontificals, que se li desfeien en tocar-los, i el capdamunt del bàcul; era la prova de seu trasllat amb pocs miraments. En l'última reforma de l'any 1964 fou traslladat, altra vegada, i enterrat a la part dreta del nou altar major.

Aprofito l'avinentesa per a fer constar que en la neteja de la tombeta de sant Ciprià, l'any 1975, trobarem la llosa solta i a punt de caure. Vam aprofitar l'ocasió per a explorar-la. Dintre l'urna hi havia les restes d'una caixeta de fusta podrida per la humitat, que semblava que havia tingut la forma d'un bagulet, amb les restes de dos cossos, ja que hi havia quatre fèmurs i dos maxil·lars inferiors, amb un total d'uns cinquanta-tres fragments d'ossos i algunes esquirles. En tapar-ho hi deixàrem un flascó de vidre amb la constància de l'exploració.

Pel que es veu, Mn. Serra Vilaró va excavar l'antic cementiri dels canonges i no l'antiga seu de Tarragona.

Un document interessant

En el mateix "Índex Vell", abans citat, hi ha el document núm. 18 del foli 351, datat el tres de les *kalendes* d'agost de 1181 (30-VII-1181), que diu així: "Item altre establiment fet lo Archebisbe Don Berenguer de Vilademuls ab lo Capítol a Martí de Arenes de unes cases en la ciutat, en la entrada de la vila de Pallars desús lo castell archiepiscopal. Afronta a llevant amb la *volta rodona antiga de la yglesia*, axí com va fins al cantó més forà de la torre de dit castell; de mig jorn ab lo carrer; de ponent ab la muralla antiga de la cisterna; a tramuntana ab lo corral que entre dites cases y lo castell, a cens de quatre parells de capons a Nadal"¹⁸.

Les cases de Martí d'Arenes, pel que es dedueix del text, eren un grup de cases que estaven situades al carrer de Sant Llorenç, a la part esquerra, entrant per la plaça de les Peixateries Velles. Començaven a la part alta del carrer i

17. "Índex Vell" núm. 20 fol. 492 v.

18. "Índex Vell" núm. 18 fol. 351.

anaven en direcció al castell de l'arquebisbe anomenat després castell del Patriarca, arribant fins al cantó d'una torre del dit castell. La pujada que s'inicia al carrer de Sant Llorenç, en la seva part alta, era i és coneguda pel Puig d'en Pallars. Ens ha cridat l'atenció que per la part de llevant limitessin amb la "volta rodona antiga de l'església". Hom es pregunta: què era una volta rodona ?

La volta rodona

En el mateix "Índex Vell" surt dues vegades més el nom de *volta rodona*; la primera en el núm. 41 del foli 354 on diu: "Item una promesa feta per Jaume Gener y sa muller al archebisbe don Bernat Olivella que dins un any començarien de obrar los molins quels ha establerts en la orta de Tarragona a la volta rodona en sa dominicatura y quey posaran mil sous de obres, a 6 dels idus de febrer de 1279 (8-II-1280) clos per Miquel Boter"¹⁹.

La situació d'aquesta dominicatura queda establerta per un altre document, que és el núm. 42 del foli 354 del mateix "Índex Vell": "Item una venda feta per Elisendis muller de Arnau Pasqual als fills de Jaume Gener de un ort en la orta de Tarragona de ça Francolí lo qual fet e per lo senyor archebisbe a cens de dos morabetins y de una lliura de cera a pasqua, en lo cap del qual ort se ha començat lo casal de molins sobre dit; i està fit entre lo camí del pont y lo de Tortosa y entre lort den Riba y la acequia de dits molins, fet lo dia ans de les nones de gener de 1283 (4-I-1284) no és clos"²⁰.

El segon document, que parla de una *volta rodona*, és més modern i és el núm. 5 del foli 349 del llibre ans citat: "Item una reconeixença y promesa feta per Jofre de Cruilles pavorde a Ramon de Avinyó canonge de Tarragona procurador del archebisbe ... de 40 morabetins y 6 lliures en y sobre la parellada de la mensa nomenada lo vinyet als de volta rodona en la orta de la ciutat, que confronta ab los camins que van de Tarragona a tortosa y al pont de Francolí, y de part devall ab la acequia dels molins de Bertran de Mans vers lo camí de Tortosa, ... 8 de les kalendes de octubre de 1311 (14-IX-1311)"²¹.

Pels límits que donen aquests documents, aquesta peça de terra devia estar situada a la part deçà del Francolí, entre dos camins; l'un que anava a Tortosa, i l'altre al pont del Francolí. Precisament prop del pont vell del Francolí hi ha la Necròpoli Romano Cristian; i en aquesta, a la part de sol ixent, tocant a la carretera que va al pont vell, i del qual dista solament uns

19. "Index Vell" núm. 41 fol. 354.

20. "Index Vell" núm. 42 fol. 354.

21. "Index Vell" núm. 5 fol. 349.

cent metres, hi ha una edificació, excavada per Mn. Serra Vilaró entre els anys 1930–1933, i on el 1968 féu noves investigacions l'eminent arqueòleg Theodor Hauschild²². Es tracta del basament d'una construcció exteriorment rectangular, amb la seva estructura interior en forma rodona amb nínxols, que no pogué ésser excavada totalment, perquè la part nord quedava sota la rampa de la carretera.

Sembla que la part que queda sota la carretera eren les ruïnes dibuixades per Ligier i descrites per A. de Laborde en *Voyage pittoresque et historique de l'Espagne* (T I, làm 57). Dels estudis del Dr. Hauschild es dedueix que era una construcció rectangular per la part exterior, amb una entrada a llevant. L'interior era rodó, circumdat per nínxols alternant, semicirculars i rectangulars. De l'estructura de la seva planta pot també deduir-se la reconstrucció de l'alçat de l'edifici. Els nínxols dels angles devien estar rematats per una semicúpula, i els rectangulars per una volta de canó. Damunt se suposa que hi havia una zona de finestrals, rematat tot per una cúpula semiesfèrica.

Per la seva situació, prop de les vies de tràfic fora de la ciutat, i per la seva proximitat a altres edificacions funeràries, pot considerar-se com un mausoleu similar al de Centelles. No sabem quan va durar aquest edifici; tenim, això no obstant, les ruïnes dibuixades per Ligier l'any 1803, avui desaparegudes i els seus fonaments sota la carretera, que es corresponen amb l'excavació que, en temps de Ligier, estava coberta per la terra.

Aquesta edificació, tal volta no enderrocada encara l'any 1280, fou anomenada per la seva configuració "la volta rodona" i en prengué el nom l'horta situada al seu voltant.

Una "volta rodona" dins la ciutat

Tornant al document de l'any 1181, que ens parla d'una volta rodona dintre la ciutat, dona peu a pensar que es tracta d'una edificació amb una volta semblant a la del mausoleu citat i, en puntualitzar que era la volta rodona antiga de l'església, es plantegen les següents hipòtesis: la d'un absis amb volta esfèrica que encapçalava un edifici romà aprofitat per església i renovat en temps visigòtics i, després de la reconquesta, també fet servir com a església. O bé una construcció amb volta esfèrica que s'aprofità en el segle V o després de la reconquesta, en construir-se l'església, com a dependència seva.

Certament fa distinció entre la volta antiga i l'esglési; aquella, com a ante-

rior a aquesta; del que no hi ha cap dubte és que allí hi havia una església i en no anomenar-ne l'advocació ens fa sospitar que fos l'antiga catedral.

Precisament l'edifici rectangular que hi ha dintre el museu diocesà conserva un gran cobriment, però no correspon a cap porta, sinó a l'entrada d'una construcció, que podia tenir forma d'absis, per haver desaparegut els vestigis romans, que estaven situats a l'actual capella de la Verge de la Guia. No podem saber si allí hi havia un cobriment semblant, però és possible. Per simetria, no fóra gens estrany que a l'altra part de la gran construcció, estudiada pel Dr. Hauschild²³ i de la qual encara hi ha restes dintre les cases situades davant del Col·legi de l'Ensenyança, hagués existit, també, una construcció semblant a la de l'altre costat, que haurien aprofitat per a construir-hi o restaurar la catedral, i per això diu "volta rodona antiga de l'església" i no de l'església antiga, perquè pel seu aspecte i configuració la creien anterior. La catedral actual s'estava construint ja feia deu anys. Per aquell temps (1181) ja era acabat l'absis o molt avançada la seva construcció, puix que, el 27 de març de 1184 fou enterrat, al seu peu, Poncet de Barberà.

El document fa sospitar que l'emplaçament de l'antiga catedral es trobava prop de l'extrem oriental de la gran construcció romana, o sigui, entre la capella de Santa Tecla la Vella actual i l'església de Sant Llorenç. Sembla que podia tractar-se d'un edifici romà aprofitat en el segle V per a servir d'església i renovat en temps visigòtics, puix en l'antic cementiri o jardí de santa Tecla el Dr. Hauschild, en les recents excavacions, va trobar un petit fragment de marbre visigòtic i quatre pedres corresponents al començament d'arcs de ferradura, com també un enterrament probablement visigòtic molt a prop de la paret que tanca el jardí.

Aquest edifici podria ésser l'antiga seu restaurada després de la reconquesta, que va servir fins que el culte fou traslladat a la nova catedral mig edificada encara, cosa no gens estranya, com ha passat en alguns temples del nostre arquebisbat, per exemple el de la Selva del Camp, que encara avui no té feta la façana; o l'església de les Pobles, on fins fa poc temps s'usava una petita part de la capçalera de la nau central; i la nova església de Mont-roig, en la qual es va començar el culte quan solament hi havia dues naus cobertes, i encara actualment està per acabar.

És possible que el trasllat del culte a la nova catedral en construcció fos entre el pontificat de Ramon de Castellterçol (1198) i la regència de l'arquebisbe Espàrrec (1215–1233), com opina el comensal Marià Marí; llavors, sia per l'estat ruïnós o per a aprofitar els materials de l'antic temple per a la nova

23. HAUSCHILD, Theodor. "Construcció romana de planta central pròxima a Tarragona". *Boletín Arqueológico* IV Época Fasc. 129–132 pàg. 3–31– Tarragona 1975.

construcció, fou enderrocat. A prop del lloc on estava situat es construí una petita capella que prengué el nom de Santa Tecla la Vella, com a memorial de l'antiga i venerable catedral.

Corroborava aquesta opinió la fundació de la Comensalia de Sant Pau, feta pel canonge Ferrer de Guàrdia l'any 1234, a la capella de la infermeria del capítol, avui coneguda per capella de Sant Pau²⁴. Aquesta capella és molt semblant a la de Santa Tecla la Vella, sobretot pel que fa referència als contraforts, similars, també, als del cimbori de la catedral, que sembla que es feren pel mateix temps.

Fins ara no s'han tingut en compte els cinc timpans semicirculars de granet, la seva funció i la seva procedència. El document de 30 de juliol de 1181 dóna motiu per a establir la teoria que l'antiga seu de Tarragona tenia el seu emplaçament a la part oriental de la gran edificació romana, que emmarcava la gran terrassa situada a l'extrem de la part alta i a la qual estava integrada, tenint al seu voltant, durant el període visigòtic, les dependències episcopals. Ocupava l'àrea situada entre la capella de Santa Tecla la Vella i l'església de Sant Llorenç. Desconeixem el perímetre que podia haver ocupat. Les excavacions de Dr. Theodor Hauschild no desmenteixen, per ara, aquesta teoria.

24. "Llibre de Vilaseca". fol. 9.